Ч. 116 (10.793). Львів, пятниця 28. травня 1926. Pocztowa opłata zapłacono ryczałtem. Рік XLIV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. Конто почт. щадн. 143.322. Адреса для телеграм: „Діло", Львів. Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 4·50 зол. За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 20 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

Печать духа.

Десять літ минуло від смерти Франка, а видається, що за цей час пережили ми важке століття. Та тінь великого письменника не відійшла в далечінь, а приблизилась. Треба було аж довгих десять літ досвіду, щоби переконатись, чим може стати для народу творча одиниця, яка метою свого життя вибрала працю для поширення світогляду та скріплення духа своєї суспільности.

Ідеї, за які боровся Франко, стали нині нашим буденним культурним надбанням. Коли віримо в поступ на шляху пройденім нашим загалом від моменту, коли Франко став на ньому одним з перших наших провідників, знаємо, що без Нього не були би ми нині там, де ми є. Нехай історики літератури та критики важать на найніжніших терезах кожне слово його творів. Український загал не потребує ждати на цей осуд. Кожний, що знає історію культурного руху за останніх 40 літ у Галичині, розуміє ролю Франка як наймогутнішого оживителя громадської та літературної думки.

Нема більше гіркої правди про вагу письменської творчости, як та, що суспільність найкраще оцінює великого письменника після його смерти. Франко був одним з тих рідких наших, мов з каміня різьблених, людей, які вміли працювати та думати за десятки та сотки діячів і робітників. Він перший у Галичині почував у собі вічно пекучий голод стежити за духовою працею на чужині, вслухуватись в її домагання, зниматись на її рівень.

Не маємо другого письменника рівного Франкові, який умів би з такою легкістю та живучістю поєднати два такі далекі та ріжні завдання, як чисто індивідуальне зусилля письменника, зачиненого в келії своїх самотних дум, і працю для якнайширшого загалу в усіх ділянках суспільного та літературного руху.

Є великі письменники, яких смерть викликує зрозумілий жаль між їх звеличниками. Та не завсіди є вона найбільше трагічною хвилиною їх життя, коли вони віддавна вичерпали свої творчі сили і сказали те останнє слово, яке запевнить їм належне місце в історії літератури. Але є инші, яких роля не кінчиться на складених ними творах. Вони творять щоденною, часто непримітною працею — мозок нації та її совість. До таких належав Франко. Коли його не стало — не стало людини, яка вміла незрячим кидати пісню потіхи, сліпим промінь освіти, недбайливим картаюче слово, чванькуватим глузуючу усмішку, шукаючим нових шляхів — нову думку.

Нині живіше, ніж колинебудь відчуваємо недостачу такої, хоча би одної людини, яка єднала би в собі найрідші прикмети духового провідника суспільности: ширину світогляду, глибину освіти, криштальний характер, невтомну енергію, ясну свідомість мети та її засобів. Бракує нам Франка у себе дома як батьківського дорадника та вчителя, — бракує нам його, коли чужинці звертаються зі запитом, хто є в нас нині найвищим гідним представником нашої культурної сили перед світом.

ІВАН ФРАНКО

Великі Роковини.

Боже, наше рідне слово!
Наша пісня ще живе!
І про нас ще памятає
Покоління те нове!
Ще співає про козацтво,
Про його крівавий бій!
Ах, значить, ще не в могилі
Той народ коханий мій!
Ах, значить, оті цвітучі
Села, ниви і садки,
Се українські оселі,
Се України вінки!
А оті могили-гори,
Де борці старії сплять,
Уквітчали любі руки,
Знать українських дівчат!
Ще Українець збирає
Із сих нив для себе хліб,
І не топче чужениця
Нашу славу і наш гріб!
Ах, а тут! Предивне диво!
Тайна поміж тайн страшних!
Сеж Енеєві потомки!
Та що стало нині з них?
Ті, що перед сто літами,
Як згорів наш рідний дім,
Накивать йому пятами
Не задумались зовсім, —
Ті під материні крила
Знов згорнулися в любві,
І бажають в рідній хаті
Рай зготовити собі.
І дивіть, горять їх очі
Тим самим вогнем святим,
Як горіли тої ночі,
Коли друг мій, побратим,
Коли славний, безталанний,
Щирий батько наш Богдан
У важкій годині скликав
Запорожців на майдан.
Тямлю ніч сю, як сьогодні!
Вколо нас реве Дніпро
І клекоче Ненаситець,
Камяне гризе ребро.
А в степу напроти Січі
Се не хижая сова —
А кодацька лядська кріпость
Свої кігті висува.
У Богдана сльози в оці,
Та вогонь в душі, в словах:
„Згинем, браття, або вгору
Піднесем свободи стяг!
Згинуть — нам одна дорога,
Чи в кайданах, чи в війні;
„Хто ненавидить кайдани —
Тому війни не страшні!
Чи послабли ваші сили?
Потупилися шаблі?
Чи в серцях ви погасили
Дух лицарський взагалі?"
І гучніше хвиль Дніпрових
Крик козацтва заревів:
„Або ляжем головами,
Або вибєм ворогів!"
В жовтім світлі смолоскипів,
Що горіли серед нас,
У очах козацьких блисло
Десять тисяч іскор враз.
Гей, тих десять тисяч іскор,
То був, браття, той підпал,
Що підняв страшну пожежу
Аж по Буга й Сяну вал.
Гей, тих десять тисяч іскор,
То був, браття, той розмах,
Що історію Вкраїни
Повернув на инший шлях.
Бачу, бачу тії іскри!...
Мовиш: „мало їх?" Невжеж?
Що? На трицять міліонів
Десять тисяч не знайдеш?
Мовиш: „де нам взять Богдана?"
Тільки ти придатний будь
На святе, велике діло!
Загартуй думки і груль!
До високого літання
Неустанно пробуй крил,
А Богдан прийде як сума
Ваших змагань, ваших сил.
До великого моменту
Будь готовий кожний з вас, —
Кожний може стать Богданом,
Як настане слушний час.
Мовиш: „нині инші війни!"
Ну, то иншу зброю куй,
Ум гостри, насталюй волю,
Лиш вогой, а не тоскуй!
Лиш борися, не мирися,
Радше впадь, а сил не трать,
Гордо стій і не корися,
Хоч пропадь, але не зрадь!
Кожний думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт.
Кожний думай: тут, в тім місці,
Де стою я у вогни,
Важиться тепер вся доля
Величезної війни.
Як подамся, не достою,
Захитаюся мов тінь, —
Пропаде крівава праця
Многих, многих поколінь.
У таких думках держися
І дітей своїх ховай!
Коб лиш чистая пшениця,—
Буде паска й коровай.
„Чи побіди довго ждати?
Ждати довго?" То й не ждиж!
Нині вчися побіджати,
Завтра певно побідиш.
Таж не даром пробудився
Український жвавий рід.
Таж не даром іскри грають
У очах тих молодих!
Чей нові мечі засяють
У правицях у твердих.
Довго нас недоля жерла
Досі нас наруга жре,
Та ми крикнім: *„Ще не вмерла,
Ще не вмерла і не вмре!"*

1898 р.

Діяпазон Франкової творчости.

Українське громадянство знає Ів. Франка головно як поета — автора віршів, оповідань, повістей та драм. Про наукову його діяльність знається в широких кругах мало що, а про громадську й публіцистичну ще менше. Що більше, навіть Франкові твори з красного письменства не всі відомі ширшому загалу.

Можна порахувати на пальцях ті його річи, що в нас загально знані.

Ріжні є причини цього сумного явища. Перша — це загальна наша несвідомість, неосвіченість і нецікавість навіть у справах чисто літературних. За малими виїмками знання дій нашого письменства обмежується лише до шкільних кусників. Більшість, покинувши шкільну лавку, вважає себе досить обізнаною з усякою премудрістю, яка не торкається вибраного життєвого фаху. Не так давно довелося мені почути від одного поважного й поважаного діяча бажання: як би то добре було, колиб „Діло" передрукувало ось таку-то Франкову річ — аджеж її ніхто не знає, запевняв мене цей діяч, а цеж чудова річ. Я охоче вірю запевненню згаданого діяча, що дійсно наша публика забула або й не чула про істнування у Франка тої перлини. Алеж ця перлина надрукована у всім доступній і ще досі нерозпроданій Франковій збірці!

Прошу собі подумати, де в культурному світі можливе таке явище? Тимчасом у нас це в порядку річей.

Так стоїть справа з белєтристикою, з природи річи найлегшою й найдоступнішою лектурою для загалу. Щож уже тоді казати про инші роди творчости? Розуміється, вони ще менше знані, навіть з імени. Розуміється є специялісти, котрі знають і цікавляться ними, є може й якесь дуже невеличке число загально-освічених людей, що теж тямлять про ріжнородність Франкової творчости. Але відноситься це головно до наукових творів. Про публіцистику й критику вже мало хто й знає, надто з молодшого покоління. Ще старші люде, на очах котрих проходила громадська діяльність покійного письменника, люде, котрі чи разом із ним, чи проти нього брали участь у цій роботі, знають Франка і як талановитого, дотепного й розумного публіциста, критика, політика. Памятають його виступи на політичній арені, читали його часописні статті, чули його промови.

Але як політик зійшов Франко зі сцени більш як чверть століття тому, тож молодше покоління з власного досвіду його таким не знає. Яких двацять літ тому зломилося й критичне перо Франкове — тож знову й про Франка як критика теж був час забути. А хто схоче, щоб відсвіжити або таки і вперше пізнати цілість спадщини свого великого земляка, карткувати старі, припалі порохом газети й журнали?

„Ми не такі... у нас нема"... Так, так, у нас нема інтересу до книжки, тому й досі не може появитися у нас повний збірник Франкових творів, хоч уже минає 10 літ від дня його смерти. І хто знає, коли ми діждемося цього збірного видання, та й чи діждемося. А без нього — певна річ, що й тяжко пересічному читачеві як слід пізнати й оцінити свого великого чоловіка. Тому й обмежуються у нас на загальниках, плавають по верхах, не входячи в глиб справи.

Тут очевидно не є моїм завданням з повною докладністю представити широку діяльність Франка. Це й неможливе у рамцях газетної

Red. czas. „Dilo" Pr. 244/26. W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej! Sąd okręgowy karny we Lwowie, orzekł na wniosek Prokuratury przy tymże Sądzie, że treść artykuła umieszczonego w czasopiśmie „Dilo" Nr. 110 (10786) z dnia 21. maja 1926 roku pod tytułem: „Pid nacijonalnym praporom" a) między słowami: zmahań nacij... a słowami: Wże, b) między słowami: istnuwanna... a słowami: Z cym wam zawiera ad a) znamiona występku z § 300 u. k., ad b) znamiona występku z § 308 u. k. uznał dokonana w dniu 20. maja 1926 roku konfiskatę za usprawiedliwioną i zarządził zniszczenie całego nakładu i wydał w myśl § 493 pk. zakaz dalszego rozpowszechniania tego pisma drukowanego. Zarazem wydaje się nakaz odpowiedz. redaktorowi tego czasopisma, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie. Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w § 21 ust. druk. z 17. XII. 1862 Dz. p. p. Nr. 6 ex 1863 t. j. zasądzenie za przekroczenie na grzywnę do 400 zł. — Lwów dnia 22. maja 1926.

Hawel.

ві під фальшивим прізвищем Рачковського. Целінський признався до вини, кажучи, що ограбив Бобківну задля недостачі засобів до життя, вийшовши з вязниці. Він ходив по домах у ролі аґента від замо день на бідєли, вистежуючи добру нагоду до грабіжі. Має він 31 літ, скінчив торговельну школу і сидів уже пять разів у вязниці за крадіжі та дезерцію.

— **З темної хроніки.** Суд присяжних у Львові почав судити вчора банду пяти грабіжників з околиць Рави руської, які в рр. 1921/2 нападали на людей та на доми і мають на своїй совісти неодно людське життя. Провідником банди був гаєвий Яків Яцків, а його найближчими спільниками селяне Микита Бишко та Климко Жолондек.

— Багато фантазії витрачає якийсь елєґантний панок у Львові, що ходить по крамницях, замовляє велику скількість товару для поважних інституцій і при цій нагоді, буцімто забувши гроші позичає кілька золотих, осліплюючи всіх своєю панською поведінкою. Так обдурив він останніми днями фабрику „Здоровля", пекарні та деякі крамниці.

— **Втомлені життям.** Два дні минуло у Львові без спроб самогубства. Зате одни день 26-го ц.м. надолужив за попередні. Чотири жінки важились на своє життя: 20-літня Стефанія Голобівна вмерла від отруги сублімату, знеохочена на-пів родинними непорозуміннями на службі у фотографа, в якого мешкала; 30-літня служанка Катерина Круковська отруїлась світляним ґазом, з розпуки, що батько її дитини не хотів з нею оженитись; внаслідок сварок з мужем пробувала отруїтись оцтовою есенцією Катерина Краман, Олена Аньолова внаслідок утрати посади, а залізничий токар Франц Новак стрілив собі в серце внаслідок родинних непорозумінь.

— **Ucrainica.** „Праґер Прессе" з 25. н. м. приносить статтю п. з. „Театр Просвіти в Ужгороді". В статті подано огляд діяльности театру й зазначено ті важкі умови, в яких він веде свою ідейну працю.

— **Бібліотекарі й бібліофіли,** що зїдуться 28. червня ц. р. на свій інтернаціональний конґрес до Праги, дістануть спеціяльні конґресові леґітимації, відзнаки і точну проґраму конґресу. Чеське правительство дає учасникам цього конґресу 33-процентову залізничу знижку. Конґрес отворить в пантеоні Національного Музею міністр освіти Крчмар.

— **Особисті вісти.** Спеціяліст-гінеколоґ д-р Евген Олексів, після довголітної практики в шпиталях, отворив лікарську канцелярію у Львові при вул. Жовківській 85.

— **Урядовці на Закарпатті** мусять здавати іспит з чеської мови! Ужгородська „Свобода" з 20. н. м. в статті п. з. „Чого ми дочекалися" подає, що Цивільна Управа Підкарпатської Руси видала під числом през. 5365 розпорядок, в якому взивається всіх урядовців української (руської) народности, щоби зложили іспит з чеської мови. Хто не зложить іспиту, стратить службу. „Свобода" протестує проти того розпорядку, що ломить основи загарантованої Закарпаттю автономії і думає зовсім слушно, що Цив. Управа повинна подбати радше про те, аби в семи роках автономії кожний чеський урядовець на Закарпатті знав добре нашу мову в слові й письмі.

— **Памятник Драгоманову в Софії** (Болгарія), який там поховавний, хоче збудувати тамошня Українська Громада. В тій справі поробила вона вже відповідні заходи.

— **Будова Народнього Дому в Ужгороді.** Комісія будови Народнього Дому при ужгородській „Просвіті" дала виготовити пляни дому, що має станути на Масариковій площі. Народній Дім в Ужгороді має бути великою культурно-господарською палатою. Комісія будови, що зібрала на ту ціль досі 148.843·45 ч. К. веде тепер переговори з правительством у справі безпроцентової позички на будову.

— **„Вільна Думка"** — так називає себе „безпартійний тижневик", що виходить у Луцьку, видаваний і редаґований В. Богацьким. Ця „думка" тхне на українського читача якоюсь дуже спеціяльною волею і безпартійністю, коли з двох сторінок друку одна перша задрукована відозвою нового польського уряду „Do Obywateli Rzeczypospolitej"... польською мовою!

— **Філія „Народньої Торговлі" на Волині.** Повідомляють нас, що „Народня Торговля" відкриває свою першу філію на Волині, в місті Луцьку. Видно, що сокальський кордон таки поволі щезає.

— **В боротьбі за українізацію православної церкви.** Луцька „Громада" повідомляє, що відомого в українських колах архимандрита о. Полікарпа (Сікорського), що перебував у Варшаві, де нераз правив Службу Божу в митрополичій церкві українською мовою, призначено настоятелем українського собору у Володимирі Вол. на місце прот. Даниленича. Таким чином кількалітня боротьба за українізацію володимирського собору покінчилася перемогою Українців.

— **Міжнародній жіночий конґрес.** Дня 26. ц. м. почався у Парижі міжнародній жіночий конґрес, який радитиме на протязі тижня в будівлі париського університету. Візьме в ньому участь більш як 40 держав і народів. Предметом нарад конґресу будуть такі справи: горожанське та політичне зрівнання жіноцтва з правами мущин, становище незаконної матері та незаконних дітей, державна приналежність замужних жінок. Юристки переведуть основну критику кодексу Наполеона, якого закони до цього часу мають силу в ріжних державах і кривдять жіноцтво. Конґрес закінчиться великим манїфестаційним вічем в одній з найкращих і найбільших саль Парижа палаті „Трокадеро".

„Свобода" ч. 20, присвячена Франкові, приносить: І. Франко: Будь готовим! — Памяти Великого Учителя. — І. Франко: Притча про життя. Притча про приязнь. — Одно з наших чергових завдань. (З приводу нарікань на брак інтеліґенції). — Польська революція. (Оцінка польського перевороту і його наслідків). — На фонд „Свободи". — Дальший хід подій у Польщі. — Здобуття північного бігуна. — Після першого засідання Народнього Комітету. — Партійна орґанізація. — Що чувати у світі? — В імя чого? — Новинки. — „Блудні сини". — Модест Левицький: Лист з Бразилії. (Життя й побут). — Дяківські збори. — Свято Франка. — Дописи з краю. — Оголошення. — Багатий змістом і цікаво редаґований отсей народній тижневик, що з першого травня виходить у збільшеному обємі, заслуговує на широ підтримку найширших кол українського громадянства. Обовязком нашої інтеліґенції на провінції поширити „Свободу" у всіх закутинах нашого краю.

— **Лише Елеґант** паста до взуття заслугове на довіря і поширювання. О. Левицька і Ска, Львів, Кордецького 51. 1795 1—3

Дурний, хто помилок лякаючись,
Не сміє братися до діла, —
Так, якби я не їв, лякаючись,
Щоб кришка в голосницю не влетіла.
Ів. Франко.

Дописи.

Любачів. (*Концерт у честь Шевченка. Білі круки.*) Дня 17. квітня святкували в Любачеві роковини смерти Т. Шевченка концертом, з якого дохід призначили на „Рідну Школу". Концерт, як на місцеві відносини (недостача інтеліґенції) лишив дуже приємне враження. Д-р Станько виголосив гарну промову, мужеський хор, під проводом д-ра Ардана, співав бездоганно. Міщанський мішаний хор під проводом проф. Б. Михайлівського був справжньою несподіванкою; кількомісячна праця дала гарні успіхи. Так само добре вийшли деклямації п. Свистовича і п. Л. Марчаківної; ця остання виявила справжній талант. Признання належиться за мельодекламацію п. Вірі Гош. Скрипак зі Львова п. Мигаль збирав оплески. Вражала на концерті неприсутність доокилчних священиків (крім одного). Раз у рік могли би в такий день приїхати. Не дивниця, що при такім прикладі „згори" доходу з концерту не було. Зате слід на науку нашим патріотам навести дослівно листа одного з місцевих Поляків, який на запрошення комітету відповів так: „Chcąc uczcić pamięć wielkiego Tarasa Szewczenki, a przytem przyczynić się choćby w małej części do dochodu na tak szlachetny cel przeznaczonego, załączam w tym liście 5 zł. na cel „Szkoły ridnoi", a żałuję tylko, że zawsze miłych mi pieśni ukraińskich na koncercie wykonanych usłyszeć nie mogę z powodu zajęć zawodowych. P. J." Правда, що такий польський громадянин є нині „білим круком", але деякі наші патріоти стають уже також білими круками в... національній праці.

Не хвалися родом своїм, що ти благо-
[родний.
Най діла твої покажуть, чи й чого ти год-
[ний.
Коли скажеш: „Батько пан був, а брати
[святії,
Мати до всіх милосерна", — то не май
[надії,
Коли сам ти наче вовк той віщі жреш
[чужії.
Ів. Франко.

Відозви і комунікати.

Святкування памяти І. Франка в Стрийщині.

Філія „Просвіти" в Стрию враз з усіми стрийськими українськими товариствами й установами уладжує всенароднє свято в память 10-літні роковини смерти найбільшого поета і вченого Галицької України Івана Франка в четвер дня 10-го червня 1926 (на Вознесення).

В той день в год. 11 і пів перед пол. відбудеться на площі Української Бурси в Стрию засадження і посвячення памяткового дуба й уставлення памяткового каменя з марм. таблицею в честь Поета перед будинком Бурси — при участи стрийської шкільної молоді УПТ. і гімназіяльної, відпоручників читалень „Просвіти", кооператив, Соколів і инших українських установ та громадянства Стрия і повіту. Святочну промову при засадженні дуба виголосить п. Остап Луцький, а сполучений хор „Стрийського Бояна" і „Міщ. Бесіди" відспіває кант „Розвивайся, молоденький дубе" (нар. пісня в перерібці Ів. Франка). Підчас засаджування дуба і цілий день свята будуть збиратися жертви на памятник Іванові Франкові в Стрию і у Львові.

По посвяченні дуба в год. 1-ій сполудня удасться зібране громадянство в святочнім поході до Народнього Дому, де у великій салі відбудеться II. часть свята — а то святочний концерт з промовою проф. Цісика, хорами й деклямаціями. Для зазначення, що всі верстви й покоління українського народу з рівною пошаною ставляться до памяти великого Письменника і Громадянина, візьмуть участь у концерті хор дітвори УПТ., селянські мішані хори читалень „Просвіти" з Гірного, Конюхова, Добрян і Лисятич та зєдинені хори „Стрийського Бояна" і „Міщ. Бесіди".

Взиваємо всі читальні „Просвіти", кооперативи, сокільські гнізда і всі инші українські товариства й установи Стрия і стрийського повіту, щоби в день свята 10. червня ц. р. вислали до Стрия своїх відпоручників і заохотили своїх членів і громадян до якнайчисленнішої участи.

Українські громадяне Стрия і всі стрийські українські товариства й установи обовязані в день роковин смерти Поета, т. є 28. травня, а відтак в день свята 10. червня ц. р. прикрасити вікна своїх помешкань наліпками Івана Франка, які продаються по 20 сот. за штуку в Українському Базарі в Стрию.

Виділи всіх читалень „Просвіти", кооператив і инших українських установ по селах мають візвати своїх членів, щоби в роковини смерти Поета — в пятницю 28. травня ц. р. занехали на одну годину в полудне (від 11—12) всяку роботу в полі і на господарстві і вікна своїх мешкань, особливож в домівках самих читалень, кооператив і ин. установ прикрасили наліпками Франка і в той спосіб обявили свою пошану для Великого Покійника. Крім цього кожна читальня „Просвіти" стрийського повіту в часі від червня до вересня ц. р. повинна окремо відсвяткувати память Ів. Франка концертом, відчитом, театральною виставою його творів чи в инший відповідний спосіб. Підчас такого місцевого свята слід збирати жертви або призначити дохід зі вступу на памятник Івана Франка в Стрию й у Львові.

Стрий, дня 21. травня 1926.

За Філію „Просвіти" і Комітет для уладження свята в честь Івана Франка:

Д-р Калитовський, голова. *Колодницький,* секретар.

Памятайте, що всякі збірки на нагробник на могилі І. Франка треба посилати до Центробанку (Львів, Ринок ч. 10. І. пов.) на щадничу книжечку ч. 7910.

ОПОВІСТКИ.

Український Наддніпрянський Хор під управою Дм. Котка.
Субота 29.V. Станиславів.
Неділя 30.V. Станиславів.
Понеділок 31.V. Галич.
Вівторок 1.VI. Ходорів.
Середа 2.VI. Ходорів.
Початок о год. 8·30 вечером. Ціни сильно знижені. 1659 21—7

Товариський Зїзд абітурієнтів української гимназії в Коломиї з 1906. р. відбудеться дня 29. червня ц. р. Прошу Товаришів, котрі візьмуть участь у зїзді, зголошуватися негайно на адресу тов. Дмитра Николишина, проф. гімн. в Коломиї, вул. Дідушицьких ч. 18, по близші інформації. За комітет: *С. Герасимович.* 1763 1—1

З нагоди свята Франка відбудеться в „Міщанському Брацтві" (Руська 3) в неділю, дня 30. травня ц. р. в 12. год. в полудне відчит про життя, діяльність і значіння поета. До численної участи взиває Виділ.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ.

НАПРАВУ годинників під управою фахових сил швайцарських полагоджує Гутерман Сикстуська 14. По стіні годинники посилаю домів. 1679 6) 19—?

1-ЗОЛ. коштує кожда золотнича направа у Гутермана Сикстуська 14. 1679 19-?

СЛУЖНИЦЯ середніх літ, з добрими свідоцтвами пошукує заняття на провінції, або у Львові. Зголошення до Адміністрації під „Служниця". 2—2

ШЕНКЛІВНА, Пекарська 44. Кваліфікаційний курс від 12. липня. Докладне пероблення міністеріяльних програм. Около 1400 апробованих. Інформації письменно. 1786 2—16

3½ МОРГОВИЙ САД у Львові до винайму. Інформації уділить Андрій Кривокульський Львів, вул. Руська ч. 20 в „Дністрі" двері ч. 17. 1748 2—2

ФАХІВЦЯ потрібно до виробу пасти для обуви. Зголошення письмено до Адміністрації „Діла" для „Підприємство". 1797 1—1

АДВОКАТСЬКИЙ соліцитатор, який буде вести церковний хор, отримає посаду. Зголошення: Уряд парохіяльний, Зборів. 1798 1—2

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає.

Подяка.

Почуваємося до милого обовязку сердечно подякувати Вп. п. д-рові Евгенові Олексієві, спеціялістові жіночих недуг, за дбайливу опіку і совісне вилічення моєї дружини з тяжкої недуги. Тільки завдяки Його солідности і знанню моя жінка могла так швидко видужати.

Ячин, 24.V. 1926.
1796 1—1 **Володимир Луцький.**

Ширіть наш часопис!

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло" Львів, Ринок ч. 10

1) Звернення спеціяльної уваги на господарські потреби Сх. Земель, що є основою настроїв серед населення;

2) Устійнення рішучої політики супроти нац. меншостей, яка вповні браляб на увагу їх суспільно-культурні потреби і вплинула би на зміну відношення адміністрації до непольського населення, яке досі трактується яко горожан другої кляси.

В здійсненні цього слід:

а) створити державний підсекретаріят для справ окраїнних (східних і західних) та нац. меншостей в міністерстві внутр. справ;

б) перевести негайні зміни на становищі воєводів: новогородського і волинського та

в) перевести зміну дотеперішньої віроісповідної політики, яка досі є суперечна з дійсними вимогами населення некатолицького віроісповідання.

Одночасно у міністра освіти Поморського-Мікуловського зявилася делєгація сойм. клюбу „Визволєня", яка зясувала свої постуляти щодо шкільної політики на найближчу будуччину. Ті домагання умістовлюються в 12-ти точках, а саме:

1) слід припинити здійснення розпорядку мін. Грабського з 4. травня ц. р. про присутність делєгатів римо-кат. епископських ординаріятів на матуральних іспитах в учит. семинаріях;

2) слід припинити виконання розпорядку мін. Грабського щодо вимоги ноти з релігії на свідоцтвах гімназ. матури для дітей некатолицького віроісповідання в тих школах, де та наука не була зорганізована;

3) (ця вимога торкається адміністраційно-шкільного поділу у воєв. келецькім);

4) слід припинити виконання розпорядку мін. Грабського про відібрання з днем 1-го червня шкільним інспекторам засобів льокомоцій, діст і канцелярійної помочі;

5) слід припинити виконання санаційного закону з 22. грудня 1925 в справі обниження організаційного ступня всенародніх шкіл;

6) з надходячим шкільним роком слід розтягнути зарядження в справі організації загального навчання на східні воєвідства і берегти виконання того обовязку на всьому просторі польської держави;

7) слід з кінцем біжучого шкільного року приступити до касати І-шої кляси в державних гімназіях і до заміни кляси І-ої на рівнобіжну IV-ту, до якої мали би вступ учні семиклясових всенародніх шкіл;

8) слід в міністерстві освіти припинити уклад окремих програм для нижчої гімназії, а за те приступити до опрацювання програми вищої гімназії, опертої на семиклясовій всенародній школі;

9) речинець іспитів до середніх шкіл, з огляду на значну скількість кандидатів із всенародніх шкіл, слід приноровити до дати покінчення шкільного року у всенародніх школах;

10) слід втримати Учительський Інститут щонайменше на один рік;

11) слід негайно приступити до належнього зорганізування білоруського й українського шкільництва згідно з вимогами демократії;

12) слід негайно перевести персональні зміни в міністерстві і на становищах шкільних кураторів в напрямі забезпечення належного ведення шкільної політики і розвитку освіти по лінії постулятів демократії.

Отже загальна зміна політики супроти „нац. меншостей" — як каже ППС., створення міністерства „для справ окраїнних і нац. меншостей", зміна на становищі воєводів волинського й новогородського і перевірка віроісповідної політики супроти православних — як того домагаються „кресові" лібeрали та вкінці вимога „визволенців" розтягнути на східні землі шкільний примус і приступити до „належного зорганізування" білоруського й українського шкільництва — і будемо мати все, що досі завначилося більше або менше виразно в польських ліберально-лівицевих колах відносно національної політики в Польщі. При тому всі — крім пепесівців — мають на увазі тільки ті українські й білоруські землі, очевидно з винятком Холмщини й Підляша, які належали до Росії.

Зайвим було би зазначувати, що навіть здійсненням тих визволенсько-ліберальних вимог не то не зміненоб польської політики у вінношенні до „нац. меншостей", але й не приступленоб іще до її зміни.

Бережи масток про чорну годину,
Та віддай масток за вірну дружину;
А себе довічно бережи без впину,
Та віддай майно і жінку й себе за Вкраїну.

Ів. Франко.

Клясичне поліцейство.

Франко і шкільна влада.

Кураторія Міського Шкільного Округа у Львові видала 18. ц. м. такий „окульнік" до підчинених собі шкільних установ:

Nr. O. 1317/26

Uczczenie 10-tej rocznicy śmierci Jana (Iwana) Franki.

Okólnik

do wszystkich Rad Szkolnych, Rady Szkolnej Miejskiej Lwowskiej, Dyrekcyj Gimnazjów, Seminarjów nauczycielskich i Szkół zawodowych państwowych i prywatnych tylko z ruskim językiem nauczania.

Na prośbę Komitetu dla uczczenia 10-rocznicy śmierci Jana (Iwana) Franki upoważniam Dyrekcje (Rady Szkolnej) do tego, by w zakładach tamtejszych z ruskim językiem nauczania nauczyciel(k)om, upatrzonych do tego przez bezpośrednią ich władzę przełożoną, pozwoliły na zaznajomienie dziatwy narodowości ruskiej z twórczością literacką Franki. Omówieniem życia i działalności literackiej tego pisarza można w dniu 28. maja jako w rocznicę jego śmierci lub w jednym z dni pobliskich poświęcić jedną z lekcyj szkolnych. Normalny tok nauki nie może z tego powodu doznać przerwy. Dyrekcje (Rady Szkolne) winny oddać tę sprawę tylko w ręce tych kierowników (czek) szkół, względnie tych nauczycieli (lek), którzy (które) dają pełną rękojmię, że przy omówieniu twórczości Franki unikać się będzie wszelkich momentów politycznych, któreby sprzeciwiały się idei zgodnego współżycia narodowości lub powadze Majestatu Rzeczypospolitej Polskiej.

Kurator Okręgu Szkolnego
Sobiński w. r.

Ще дальше пішла Міська Шкільна Рада у Львові, що з датою 20. травня ц. р. видала такий розпорядок:

L. 2678/626

R. S. M.

Do

Kierownictwa Szkoły prywatnej

we

Lwowie.

Rozporządzeniem z dnia 18. maja 1926 Nr. 1317/26 Kuratorjum O. S. L. na prośbę Komitetu dla uczczenia 10 rocznicy śmierci Jana (Iwana) Franki upoważniło Radę Szkolną Miejską, by pozwoliła na zaznajomienie dziatwy narodowości ruskiej z twórczością literacką Franki.

Zawiadamiając o tem, zezwoliła Rada Szkolna Miejska na poświęcenie jednej lekcji szkolnej w klasach III. i wyższych omówieniu życia i działalności literackiej tego pisarza w dniu 28. maja jako w rocznicę jego śmierci lub w jednym z dni pobliskich pod warunkiem, że normalny tok nauki nie dozna z tego powodu przerwy i że przy omówieniu twórczości Franki unikać się będzie wszelkich momentów politycznych, sprzeciwiających się idei zgodnego współżycia narodowości lub powadze Rzplitej Polskiej.

O tem, w jaki sposób kierownictwo zamierza skorzystać z niniejszego zezwolenia, należy donieść Radzie Szkolnej Miejskiej do 26. maja 1926 z powołaniem się na datę i liczbę niniejszego pisma, podając imiona i nazwiska odnośnych nauczycieli, mających przemawiać do dziatwy.

Przewodniczący Rady Szkolnej
Miejskiej
Dańcewicz.

Це справді клясичне поліцейство польської шкільної влади! Дається дозвіл на свято Франка — бож инакше годі! — в тих нечисленних українських школах, яких ще не розторощено, а одночасно якже обставлено й обмежено це свято і його виконавців! А вже просто чимсь середновічним дише розпорядок Міської Шкільної Ради у Львові, що веліла собі предложити на письмі імена й назвища всіх тих учителів, що промовлятимуть на святі, як також його програму... Наведені розпорядки є ще одним доказом того важкого лихоліття, яке переживає наша школа в сучасних умовах польської дійсности в ері „морального переродження" польської душі.

Памятаймо: Рідна Школа — це народня фортеця, це певний захист в добі лихоліття!

Відгуки дня.

Пророк.

Сорок літ поблукав наш Франко
По галицькій пустині,
І хоч нужду і спрагу терпів,
Не просив милостині.

Сорок літ і боровся й терпів
За народню свободу,
Все найвище, найкраще, що мав,
Він віддав для народу.

І провадив безстрашно народ
Крізь вибоїни поля,
У прекрасний обіцяний край,
Де всміхалася воля.

А як гасло в народніх очах
Світло сонця огненне,
То світило біблійним стовпом
Його слово натхнене.

Та хоч тільки роботи вкладав
В рідне племя кохане,
Виростали з народу щодня
Авірони й Датани.

І казали: „Він дрочить лишень
Ваше серце хоробре.
Чи в пустині, де манна паде,
Нам сидіти не добре?!"...

І кричали (у рясах, без ряс):
„Гей! Зробім Йому замінь!!"
І о диво! Що друга рука
Простягнулась по камінь.

І летіло каміння як рій,
І ранило пророка,
І сердешною кровю сплила
В грудях рана глибока.

Та Франко не ховавсь, не втікав,
Хоч терпів невинно:
—„О Ізраїлю, як би ти знав,
Чого в серці тім повно!?..."

І провадив до волі народ,
Призабувши на рани,
І тягнулись за ним мимохіть
Авірони й Датани.

А як блиснув обіцяний край
Серед гуркоту грому,
Згасли очі пророчі на все,
Змовкло серце у Ньому.

Похиливсь, як колосся народ,
Впали сльози як манна,
А Датан і хитрун Авірон
Закричали: „Осанна"

В чорнім смутку старі і малі
Поховали Пророка,
І рішили, що б була над Ним
Ще й могила висока.

А це справа зовсім не важка
І для нас це дрібниці,
Не потрібно до цього буде
Ні мармору, ні криці.

Справедливість і правда над все:
Величаймо Теміду!
Бо з каміння, що било Його,
Ми здвигнем піраміду.

Іларіон Чінка.

Не високо мудруй,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти сміло борись!

Ів. Франко.

Не слід усякого любити без розбору.
Як добрі щепи садівник плекає?
Так, що всі зайві парості втинає,
Щоб добрі соки йшли все вгору, вгору.

Ів. Франко.

Таємна смерть С. Петлюри.

Офіціяльна французька агенція (Аг. Аваса) подає в дивовижній формі відомість про вбивство б. Головного Отамана Симона Васильовича Петлюри. Відомість дивовижна з огляду на мотиви неназваного атентатчика, ніби Українця, який розправився підступно-скритовбийчо з одним з чолових представників національно-українського визвольного руху за те, що той колись велів розстріляти на Україні кількох російських Жидів. Не знаємо, чи це автентична щодо мотивів інформація Аг. Аваса, чи може вона вийшла такою поплутаною й бездумною в передачі варшавського Пат-у.

Та не зважаючи на це, слід ствердити, що на мощеній вулиці гамірного Парижа розлилася гаряча кров людини, якої імя наповнило багато сторінок найновішої історії України. Є це факт безсумнівний, як безсумнівним є й те, що С. Петлюра був наймаркантішим виразником незалежницько-державних змагань українського народу, блудним лицарем великої ідеї, впертим і послідовним противником якогонебудь компромісу з Москвою без огляду на її колір. Не було нічого такого цінного, чого він не пожертвував би для здійснення тієї ідеї. Для неї, поминаємо доцільність, пожертвував він і нас, пожертвував західно-українські землі з державно-творчою Галичиною. Та до цього ми ще вернемо, зупиняючись на біографії і поодиноких етапах діяльности буденно-трагічно покинувшого цей світ С. Петлюри.

Сьогодня хочемо ствердити тільки, що його смерть спричинена не якимсь Українцем, що в Парижі мстився за кількох російських Жидів, але з усею певністю тими чинниками, які добачували в його особі небезпеку для себе. Як недавно повідомляв наш парижський кореспондент, українські політичні еміґранти, що гуртувалися біля С. Петлюри і його органу „Тризуб", з великою радістю зустрічали насильний поворот до влади марш. Пілсудського та зібралися вітати його довгою телеграмою. Очевидно, з поворотом Пілсудського та еміґрація звязувала надії на можливість польсько-англійської інтервенції на Сході і на реституцію У. Н. Р. І от з кол, що лякаються повторення Пілсудським походу на Київ, що повторення 1920 р. звязують з популярним іменем Петлюри, мусів вийти вбийник б. Гол. Отамана.

За реституцію при владі Пілсудського заплатив своєю головою С. Петлюра.

Немає друга понад мудрість,
Ні ворога над глупоту,
Так як нема любови в світі
Над матірню любов святу.

Ів. Франко.

НОВИНКИ.

Конфіската. Вчорашне число нашого часопису сконфісковано за все закінчення на 2-ій сторінці статті п. з. „Нові люде — старий режім".

— **Вибір творів Франка** накладом ювилейного комітету вже вийшов з друку і появився в розпродажі. Вибір має назву „Пісня й праця". Виданий на гарному папері, з портретом автора, обіймає 11 аркушів вісімки розміру 13×20. Ціна одного примірника 3 зол. без пересилки. Вибір творів можна замовляти в комітеті для вшанування 10-ліття смерти І. Франка. Львів, Ринок 10. „Просвіта".

— **Тайна з вул. Шевченка.** Три тижні тому трапився на вул. Шевченка 10. таємний напад. Якийсь невідомий увійшов пополудні до хати дверника Бобка, застав там його 18-літню дочку Марію, вдарив її тричі сокирою по голові, придушив подушками, ограбив хату в одіжі та 35 зол. і щез безслідно. Родина важко раненої дівчини підозрівала, що це змова проти неї на ґрунті любовної заздрости. Коли Бобківна трохи видужала, змалювала загально тип злочинця, повторяючи постійно слова: „візитні білєти", „наліпки на пляшки з шампаном". Поліція почала розшуки між аґентами паперу. Ствердила, що між ними працює професійний злодій Целінський. Він виїхав із Львова саме в день нападу на вул. Шевченка. Допит його любки потвердив здогади. Целінський утік на провінцію, де продав скрадене вбрання, а при помочі спільників хотів перейти кордон біля Підволочиск. Його арештували в Збара

Після перевороту.

Обєктивне становище радянської преси. — Пілсудський і буржуазно-глитайська коаліція. — Внутрішні і зовнішні перспективи. — Републиканськo-парляментарний централізм і народній федералізм. — Виною всьому безсила всевлада сойму. — Пілсудський, його роля й прийоми в англійському освітленні.

Українська радянська преса дуже здержливо й у відношенні до Польщі дуже обєктивно оцінює недавній переворот. Вистане прочитати передовицю офіційного органу харківського уряду „Вістей" (ч. 110 з 16. ц. м.), щоби оцінити найдалі посунену обєктивність радянської преси. Треба бути справедливим і ствердити, що обговорювання діяльности українського національного табору на західно-українських землях не спирається таки в тих же „Вістях" на такій базі обєктивности, як оцінка подій в корінній Польщі.

В статті „Переворот в Польщі", зазначивши його природність і неминучість, „Вісти" пишуть:

„Слід по справедливости підкреслити, що великій буржуазії польській не пощастило в її державних змаганнях. Починаючи з періоду тзв. стабілізації капіталізму в Европі а в цю смугу і прийшла велика польська буржуазія з широкою коаліцією до державної роботи,) держави-опікуни, маючи і без Польщі досить клопоту, поволеньки залишили панську Польщу на її власні сили. Всі зусилля польського буржуазного „генія" Влад. Грабського стабілізувати за прикладом инших держав капіталізм і в Польщі (закордонними позичками) не привели до нічого. Навіть держави, зацікавлені істнуванням Польщі і спроможні допомогти їй матеріяльно стати на ноги — цієї допомоги не давали, бо мало довіряли польському буржуазному генієві".

Тимчасом наступила гостра кріза в економічному житті Европи, що поглибила розклад народнього господарства в Польщі. Поруч з цим

„йшов і моральний розклад керовничих кол: крадіжки, шахрайство, хабарі, нечувані податки. А далі безробіття, національні утиски то-що. Все це разом утворило обстановку безнадійности. Це готувало крах широкої буржуазної коаліції, що її так щиро підтримували ППС-и, які увійшли минулого року навіть і в уряд".

Опісля довше обговорюється ролю марш. Пілсудського, який готував організацію стрільців (120 тисяч) і ладився до боротьби за владу, відкидаючи спроби порозуміння з ним велико-буржуазних кол. Не шляхом порозуміння змагав він одержати частину влади, але жагуче бажав здобути її всю і тому домагався повороту до армії.

„Його мрією було вирвати армію з рук Сікорського, щоб за допомогою збройної сили прийти до влади. Наполеонівський скрип салдатського чобота — от що плекав у своїй самотности одставний маршал.

І він пішов на боротьбу з підтяттю на силах реакцією.

„З першого кроку активна підготовка військового перевороту має підтримку цілої лівиці: ППС, Визволення, Хлопської партії та групи праці, що випустили відозву з гаслом: „Уряд Вітоса мусить згинути!" Підтриманий цими партіями Пілсудський, овіяний ореолом національного героя, тим легше приходить і збройною рукою змітає уряд Вітоса.

Боротьба між Пілсудським та буржуазно-глитайською коаліцією ще не закінчилася. Але загальна ситуація всеж сприяє Пілсудському, беручи на увагу популярність факту самого повстання серед населення. Тут бачимо щось подібне до повстання Директоріяту проти гетьманщини.

Але можливий прихід до влади не ратує Пілсудського од перспективи надзвичайних труднощів і економічних і політичних, що він їх зустріне з перших же кроків. Щоб утриматись, він мусить взяти виразний курс на здійснення реформ, що назріли в умовах сьогоднішньої дійсности буржуазної Польщі, а саме радикальної земельної реформи, дійсної охорони праці, справжнього розвязання національного питання. Завдання ці аж надто тяжкі для хочби й революційного, але дрібнобуржуазного уряду. Вони ще й ускладнюються неодмінною потребою зміни безглуздої зовнішньої політики попереднього уряду Польщі, в першу чергу відносно СРСР. та Німеччини. Це одна можлива перспектива для уряду Пілсудського. Инша—це безоглядне повторення політики першого періоду, коли Пілсудський став справжнім ляндскнехтом Франції й Англії в їхньому наступі на радянські республики. Ця остання можлива перспектива, — що в її наслідках Пілсудський не повинен мати аж ніяких сумнівів, — вимагає від нас обережного й уважного слідкування за кожним кроком маршала.

У всякому разі боротьба, що почалася в Польщі, уже зараз набірає характеру горожанської війни, а це підіймає, розгойдує робітничо-селянські маси польського народу та тзв. нац. меншостей. Це за відповідних умов може радикально розвязати всі питання і соціяльного і національного порядку, що в них так безнадійно заплуталась молода буржуазна Польща".

Безпосередньо після довершеного перевороту, коли сяк-так увійшли в своє корито розбурхані хвилі пристрастей, та коли заговорено про зміну конституції, виборчої ординації й розвязання сойму, на сторінках центрального органу пястівців „Еха Варшавского" забрав голос сен. проф. Бузек, вказуючи на недостачі польської конституції.

Для людей з сяким-таким історичним і політичним досвідом було ясно, що наш сойм не буде в спромозі виконати своїх конституційних завдань, що сойм не запевнить державі успішного розвитку і внаслідок того мусить втратити всякий пошанівок і довіря народу, а тимсамим створить основу для нагальних переворотів. Беручи на увагу національний склад населення держави, ріжницю загальної й політичної освіти ріжних частин Польщі, повну відсутність республиканських традицій в сучасній Польщі, вкінці слабий політичний розвиток наших партій, я дійшов до висновку, що Польщі не слід організувати яко централістичної республики. В р. 1919 у видавництвах конституційного бюра, подаючи проєкт конституції річипосполитої, я доказував, що на випадок зорганізування централістичної парляментарної республики, міністерські кабінети будуть у нас падати ще скорше, як у Франції, а боротьба партій за владу в державі може зовсім розстроїти нашу адміністрацію і господарське життя".

Ті передбачування були причиною того, що сен. Бузек вніс до законодатного сойму проєкт конституції, який йшов в тому напрямі, щоби польської держави

„не організувати у формі централістичної парляментарної республики, але у формі федеративної народньої республики. На основі мого проєкту сойм не був найважнішим органом народу. Нарід мав іще низку инших органів, що обмежували права сойму. Перш усього президент республики, опісля земські сойми і сенат, що складався з тих соймів".

Тимчасом законодатний сойм обмежив права президента і взяв усю відповідальність на себе. Сойм навіть відмовив президентові права розвязання сойму, хоч це значить тільки потягнення законодатних установ перед трибунал виборців. Тому теперішній сойм повинен бути негайно розвязаний, перевівши зміну §. 26 конституції (про поширення прав президента) і обмеживши виборчий період з 90 до 35 днів. Уряд на основі уділених уповноважень повинен змінити виборчу ординацію, не нарушуючи основ виборчого права.

Львівська „Хвиля" в кореспонденції з Льондону подає голоси англійської преси у звязку з варшавським переворотом. „Обсервер" довше зупиняється на особі, минулім і методах діяльности маршалка Пілсудського.

„Давний революціонер Пілсудський" знову вернув до революційних засобів, але мабуть без революційних цілей. Заплутавшись в революцію, пробує найти легальний ґрунт і здалека триматися від спору, якого крізу спричинила його акція. Та одно є певне, що ані його прихильники, ані вороги не є схильні залишити його на такому становищі. Підчас останніх кількох літ Пілсудський був радше ідолом, як провідником, персонифікацією легенди, а не виразником програми... В руху польського соціялізму найшов Пілсудський богатий терен для рекрутації людей до своїх боївок і зумів прищіпити тому рухові революційний мілітаризм, який до нинішнього дня спричинює те, що ППС. і польська армія є відмінні, як в инших краях".

Опісля стаття займається підкладом теперішнього розбрату, ріжницею психіки між поодинокими частинами Польщі, досадно характеризуючи Познанщину, яка є

„країною заможних реакційних хлопів і дрібного клерикального міщанства, що дає собі раду у своїм невеличким обсягу. Цей елемент є позбавлений уваги з причин, які йому тісними і сухими погодами".

Познанці, гноблені і тресовані Німцями, навчилися послуху і вірности законам. Вийшовши з німецької школи, Познанці творять базу польської реакції, а їх терен є центром руху проти Пілсудського.

„В новій Польщі армія була головною журбою Пілсудського. Політичні й адміністраційні завдання цікавили його остільки, оскільки торкалися армії. Він не має нічого проти реакційного правління, тільки виступає проти правління нездарного і нечесного. Шкільний клерикалізм, нарочите недодержування обіцянок щодо земельної реформи, **скандальне гноблення національних меншостей, що творить около 40 відсот. населення Польщі,** все те не викликує протесту давнього радикала, який колись вірив у національні права (якщо йшло про власний нарід!). **Таж то він розпочав військову кольонізацію здобутих білоруських і українських провінцій — річ невідома Европі від римських часів spolia optima".**

Зупиняючись на „легалізмі" Пілсудського, „Обсервер" твердить, що смішно говорити про правовість, як довго він зберігає неправно загарбану владу. Тому єдина надія на сойм, який має улегалізувати збройний акт Пілсудського.

В здоровому тілі здорова душа,
Та часто буває не варта гроша.
В уломному тілі буває душа,
Що красою весь світ і Бога втіша!

Ів. Франко.

„Кресова політика"

„Програмові" постуляти східних вібералів. — 12 шкільних заповідей „Визволення". — Чи вступ до зміни національної політики в Польщі?

Вже вчора в передовиці згадали ми про деякі нерішучі, теоретично-маніфестаційні, святочні заходи ліберальних і лівих груп в справі „уздоровлення відносин на Східних Землях". І так, як подає „Нови Курєр Польскі", ще 17. ц. м. зявилась у міністра внутр. справ ген. Млодзяновського делєґація президії „Тимчасової Ради суспільних і господарських організацій Східних Земель" в особах З. Лехницького, И. Осмоловського і В. Пшедпельського, яка предложила йому меморіял в справі уздоровлення відносин на Східних Землях.

Головні домагання меморіялу такі:

ясним, що саме він дає відповідь на вище, так мовити: „метафізичне" питання про ролю Франка в житті української нації. Тому, що Франко особисто змагався за розвязку цілої низки живих питань, які шарпають нутром новітньої Европи — байдуже в якій формі і з яким успіхом, він тим робом сам був справжнім Европейцем і — що головне та важне! — він через те ввів і нашу націю в коло культурних народів Европи. При вступі в життя Франка ми були аморфною масою, з якої тільки тут і там вистрілювали вгору проблески вищої самосвідомости. (Появи Шевченка сюди не можна лічити, бо Шевченко є осібною планетою для себе). А зате розпрощався з нами Франко серед кровавої бурі світової війни, на самих майже досвітках нашої політичної самостійности. Хто порівняє ці оба моменти і як слід усвідомить собі увесь між ними пройдений шлях національного розвитку, той і зрозуміє, чим є Франко для нації.

Ми не маємо кращого мірила для оцінки індивідуального і колєктивного життя, як факту його ширини, глибини і складности. Чим життя одиниці або нації ширше, глибше і складніше, чим воно дальше відстало від стадії звірячого веґетування, чим воно проходить на вищих ступінях самосвідомости — тим воно богатше, цінніше і культурніше. Франко титанічним трудом вчинив, що ми навчилися користати зі скарбів европейської культури тай зачали кидати до них наші вбогі лепти. Цей з першого погляду самозрозумілий факт: введення нашої нації в сферу культурних націй Европи, є твором ґіґанта. Щойно тут виявляється значіння індивідуального життя письменника для нації. Особливо переживання Франка, його щоденний труд, його доля й недоля, радощі і терпіння — все те було одночасно життям для загалу. І саме тим більше цінне для нації і вічности, чим більш щире, глибоке і більш особисте.

А всі добре знають, що особисте життя Франка було невимовно сіре, сумне і безпросвітне. Всякі зовнішні удари: — кількакратних арештів то що — ще може не були найгірші. Їм ми, між иншим, завдячуємо такі перлини його таланту, як оповідання: „На дні", цикль тюремних сонетів і инші. Одначе на стан Франкової психіки вони зовсім не мали лихого впливу. Зате страшніші були матеріяльні злидні, з якими Франко мусів боротися на протязі цілого свого життя. Франко був перший наш письменник, який рішився жити і фактично ціле своє життя прожив з літератури. Що це значить, зуміє оцінити кожен, хто зясує собі тодішній, ба ще й теперішній стан нашої суспільности. Тому праця для хліба і заробітку пером вияснює богато ріжних незрозумілих питань з обсягу літературної творчости Франка. Вона його не виправдує — так, як взагалі нема ніяких обставин, котрі виправдували б письменника перед його мистецькою совістю. Але знаючи це, ми легко зрозуміємо, чому Франко мусів виконувати девятьдесятьдевять відсотків невільницької праці на те, щоби зайвиною одного відсотка здобути спромогу творити вічні річи. І нехай ніхто не каже, що матеріяльні умови життя письменника байдужі. Певно, не кожен, хто оплиає в достатках — тим самим вже і має всі дані стати Гетем. Але також певно, що ні олімпійський Гете, ні божественний Мікель Анджельо, ні діонізійський Байрон, ні майже без винятку всі европейські письменники не були б тим, чим вони є, як би вони не жили в менш-більш людяних умовах життя. Тай взагалі література і мистецтво не є ні для старців, ні для дикунів. Для перших вистане шматок хліба, для других колісцята в носі. Мистецькі потреби і поява його самого можливі тільки після опанування звірини в людини, себ-то після заспокоєння перших, шкурних наших потреб. Отже тому: — перше економіка, а щойно після неї мистецтво. Франко заплатив страшну данину цій проклятій економіці.

Але навіть при вбожестві ще бувають письменники, яким инші сприятливі умовини допомагають у літературній праці. Мовляв: немає такого жебрака на світі, який і з соняшного проміня, відбитого в калюжі, не спів би виткати собі найціннішого одягу. З Франком такого не було. Відомі важкі умови його особистого життя, котрих посторонньому важко торкатися — були не відблеском сонця для нього, а радше страшною чорною хмарою, яка вічно ваготіла над ним. Без одної близької душі — самітний, опущений і без найпримітивнішої опіки — йшов Франко крізь життя. Навіть той бохонець хліба, котрий він звичайно віс вечером під пахою до хати — є символом його життєвого раю. Отже тому, коли не вважаючи на це усе — Франко ще таки вспів і вмів бути великим поетом та письменником, то це найкращий доказ тріюмфу духа над матерією, побіди великої письменської волі над всіми життєвими невзгодинами. Справді, величавий зразок до наслідування для всеї української письменської братії. На жаль тільки — майже неможливий до повторення.

(Продовження буде.

Перед важними постановами.

Рішення президії ЗЛН. — Постанови „Пяста“: неприйнята резигнація Вітоса з головства клюбу, мовчанка в справі вибору президента держави. — Наради инших клюбів. — Становище Німців і Жидів. — Вигляди кандидатури Пілсудського в світлі політичної аритметики.

Варшава, 27. травня 1926.

Вчора кульоари сойму зароїлися від послів, бо радило одночасно кілька клюбів. Загальна увага спрямована на наради ЗЛН. і „Пяста“.

ЗЛН. скликає загальне засідання клюбу на суботу 29. ц. м. Вчора в полудне радила його президія, яка її постановила: 1) посли ЗЛН. мають взяти участь у Нац. Зібранні, при чому повинні явитися обовязково всі посли й сенатори; 2) віддання білих карток при виборі президента членами клюбу ЗЛН. є виключене; 3) в порозумінні з иншими „народовими“ партіями слід висунути власну кандидатуру на президента.

Наради клюбу „Пяста“ велися від год. 10 рано. Проводив віцепрезес клюбу пос. Дембський. На 64 членів того клюбу явилося 58 послів і сенаторів, бракувало тільки Вітоса. За те були присутні два його кабінетові товариші, мін. Кернік і Осецький.

Наради отворив пос. Дембський, що виголосив реферат про теперішню політичну ситуацію, а окрема про становище партії до нового уряду. Потім реферував пос. Бузек про зміну конституції і виборчої ординації. Дискусія після цих рефератів затягнулася до пізної ночи.

Принято такі постанови: 1) клюб „Пяста“ не приймає вголошеної резигнації посла Вітоса з головства і висказує йому своє довіря; 2) приймає до відома справоздання президії і одночасно підносить з признанням акцію маршалка Ратая, що зумів спрямувати життя держави на шлях конституції; 3) стверджує, що забезпечення незалежности Польщі, устійнення її міжнароднього становища й уздоровлення її господарських відносин може настати тільки на шляху внутрішнього і зовнішнього мира і правопорядку; 4) стверджує, що клюб „Пяста“ перший підніс конечність поправи парляментарного устрою шляхом зміни конституції і виборчої ординації; 5) переконаний, що польська армія буде й дальше певною й непорушною остоєю цілости, гідности й сили Річипосполитої; 6) уважає, що обовязком уряду прямувати до пацифікації, берегти права й порядку і не коритися перед натиском партій; 7) пятнує виступи тих партій, що з травневих випадків бажають кувати партійний капітал, а одночасно негідними наклепами на членів „Пяста“ пробують їх стероризувати як невигідних політ. противників; 8) стверджує, що джерелом кріви в державі і головною причиною невдоволення мас є господарська і фінансова кріза, тому спрямування виключної уваги на справи політичні і державний устрій не може принести додатного успіху. З уваги на те клюб підчеркує в останній хвилі конечність зрівноваження державного буджету шляхом раціональних ощадностей і противиться всяким помислам нової інфляції.

Вчора радило також „Стронніцтво Хлопске“. Ухвалили відомі резолюції про конечність розвязання сойму і сенату, про потребу утворення робітничо-селянського уряду і покликання на президента марш. Пілсудського.

Союз німецьких послів скликує своє засідання на суботу, год. 8. вечер. Зачувати, що Німці голосуватимуть за кандидатурою Пілсудського. Подібне становище займуть також Жиди. „Гайнт“ заявляє в передовій статті, що Жид. Клюб підтримає цю кандидатуру, але це не може статися безінтересовно, особливо, коли кандидатура Пілсудського буде боєвою кандидатурою лівиці.

Сьогодня в четвер відбудеться засідання управи й політ. комісії клюбу ХД. Загальне зібрання клюбу також в суботу. В клюбі ХН. істнує тенденція не брати участи в Нац. Зібранні з уваги на недостачу гарантій, що вибори президента держави моггимуть відбутися свобідно й без перепон.

Клюби Український і Білоруський радитимуть в неділю.

Чим ближче до 31. травня, тим пильніше політичні математики займаються соймовою і сенатською аритметикою. Національне Зібрання має 555 членів, отже абсолютна більшість, потрібна до вибору президента, виносить 278 голосів. До цієї пори певна є тільки кандидатура Пілсудського. Обчисляють, що проти нього голосуватимуть: ЗЛН (130 голосів), ХД (49), група Дубановича (28), „дикі“ (2), разом 209 голосів. За кандидатурою Пілсудського заявляться: ППС (48 гол.), Строн. Хлопске (33), Визволеніє (32), Клюб Праці (10), разом 123 голоси. Одначе рахуються з правдоподібністю, що на Пілсудського впадуть іще голоси: Жидівський Клюб (46 гол.), Німці (22), Український Клюб (21), Білоруси (11), Незал. Хлопська Партія (7), група Матакевича (кат.-люд.) (5), група Оконя (2), „хлібоїди“ (3), „дикі“ (13), отже разом 130 голосів. З голосами польської лівиці дає це в сумі 259 голосів.

Поза тими комбінаціями є ще 7 голосів комуністичних.

Підсекретаріят для справ нац. меншин.

Варшава, 27. травня.

В урядових колах задумують утворити в міністерстві внутрішних справ підсекретаріят для справ нац. меншин. Між кандидатами на те становище вичисляють бувш. заступника ген. комісаря східних земель адв. Івашкевича. Утворити цей секретаріят мали би після Національного Зібрання.

Після вбивства отам. Петлюри.

Убийник Жид-еміґрант.

Париж, 26. травня.

Вбийник отамана Петлюри Шварцберг зізнав, що вже в 1917 році чув у Петрограді й Одесі про страшні переслідування Жидів на Україні, доконані за справою Петлюри. Шварцберг рішився вбити Петлюру, тому став у Парижі шукати його, а вкінці виконав свій намір.

По иншим вісткам убийник називається Самуель Шварцбарт, має 38 літ. Він із віддалі одного кроку вистрілив тричі до Петлюри, а коли Петлюра впав уже на землю, стрілив іще три рази. Петлюру в безнадійному стані відвезли були до шпиталя. Прохожі хотіли злінчувати Шварцбарта й лише з трудом удалося поліції вирвати його з рук публики. Шварцбарт від кількох днів слідкував от. Петлюру і день тому хотів убити його, але не зробив того, бо Петлюра був із жінкою.

Поліція вчора опечатала мешкання Петлюри, бо там є багато дуже важних дипльоматичних документів.

Німецька заява в справі розаброєння.

Женева, 26. травня.

Вчера на останньому засіданні редакційного підкомітету приготовної комісії розаброєнь німецький делеґат Берисдорф заявив, що хоч Німеччина не належить до Ради Союза, всетаки згідно зі заявою, зложеною на березневому засіданні Ради Союза, вважає себе морально членом Союза, тому може здержатися від участи в дискусії над внесеннями, так як це зробили Зєдинені Держави. Німеччина застерігає собі можливість заяви на час, коли западуть рішення у справі внесень.

Присуд у процесі над. фальшівників.

Будапешт, 26. травня.

У процесі за фальшування французьких банкнотів запав присуд. Виндішгрец і Надоші засуджені на кару по 4 роки вязниці і по 10 міл. кор. гривни, Гайц і Курт на 1 рік і 2 міл. корон, Гереш на 2 роки вязниці і 2 міл. кор., Оґіварі на 5 місяців вязниці, а Барош і ин. на кілька місяців або звільнені.

Абд-ель-Крім піддався франції.

До Парижа наспіла офіціяльна вістка, що Абд-ель-Крім прийде на лінію французьких відділів і разом із своєю сімєю й майном віддасться під опіку Франції. Передтим відіслав французьких і еспанських полонених. Абд-ель-Кріма перевезуть до Тази, де ждуть на вказівки французького резидента Стега.

Біржа.

Гроші.

Курс долара вдержувався в приватних оборотах передполуднем 26. травня на висоті 11·30—11·35, пополудні піднісся до 11·50 при сильній тенденції. Польський Банк „платив“ валюти і девізи 11·00 зол. Максимальний банковий курс був 11·11—11·16 і був нереальний. На приватній львівській біржі платили за американський долар 11·48—11·50, канадійський долар 11·30—11·35.

Збіжжа.

У пшениці обильна подача, подекуди перевищає попит. Зацікавлення вівсом при звижкових цінах. Тенденція для пшениці легко зниженова, зрештою усталена. Настрій спокійний. Ціни оціночні без трансакцій.

Пшениця краєва біла 53·50—54·50, пшениця краєва червона 57·00—58·00, жито галицьке 32·00—33·00, ячмінь галицький пастівний 25·00—26·00, овес галицький 34·25—35·25.

сказати, синонімом і нашого модерного національного розвитку і нашої культури. Його стать виповнює картину цього розвитку так сильно і повно, що на инші постаті місця в його рамах майже немає. Рідко коли і де трапляється подібний випадок в житті нації. Тому і удар, який впав на нас зі смертю Франка, такий неймовірно великий і страшний. Найкращий доказ цього факт, що ми від тої пори ще і досі не вміли сяк-так стати на ноги.

Чим є найновіша українська література від смерти Франка в порівнанні з його творчістю? О! — так... Франко розніжив і зіпсував нас. Поки било в грудях його прометейське серце і поки під його черепом кипів вулькан таланту, нам було гарно, немов дітям при боці доброї матері. Був хтось, хто думав за нас, і журився за нас, і працював, і терпів, і творив за нас. Ми не розпитували, ані не розбирали занадто, чому воно так і гадали, що так повинно, так мусить бути. Світло в алябастровій амфорі зачало тускніти. Потім повіяв зимний подих і воно погасло. Хіба дивно, що з тої пори такий сутінок, така темінь царить довкола нас!

Колись може прийдуть инші покоління, може проклін неволі і гидка атмосфера кайданярської буденщини не так будуть їх ввідати, як нас сучасників... Щойно тоді виявиться гігантична постать Франка в цілій своїй красі і величі.

Картка за карткою розкривається його життя перед нами, кожен день нове кроваве зусилля, новий здобуток або впадок, і — потім нестримний гін далі вперед аж до тих вершин, де ґеній забуває за себе, а дух — звільнившись від тягару всього приземного — в екстазі тільки з Богом говорить...

І найважніше, що все таке щире, просте і невимушене. Пройдім тільки головні фази розвитку письменської творчости Франка. Від перших відрухів, роблених ще в баговинні москвофільського обскурантизму і реакційности — аж до тих хрустальних висот, на яких зринав його дух безпосередньо перед катастрофою його недуги. Який діяпазон, яка скаля, яка ширина!... Всі боротьби зі собою, з окруженням, з ворогами, всі досвіди, здобутки, промахи і катастрофи, всі радощі, сповідання і смутки — словом: все те, чим жила і дихала нація за останніх майже пятьдесять літ, прожив сам про себе Франко. На ньому немов на тілі великого святого слідні стигмати всіх ран від мук, які перенесла наша нація. Отже тому його життя не є тільки життям великого громадянина, навіть не життям великого письменника. Його життя є життям великого героя...

Зпід вбогої галицько-мужицької стріхи вийшов він на підбій Соборної України з потрійною зброєю: божественного таланту, ніжного як мімоза почування і незрівнано глибокої інтелігенції. Всі ці прикмети, напричуд гарно розвинені у Франка, постійно доповнювали одна одну, творячи разом гармонійну цілість, яку можна найти в такій пишній красі хіба в епоху ренесансу. І справді був Франко ренесансовий тип на Україні, перший, якого ми взагалі мали.

Звичайно лучається так, що коли в письменника є талант, то недостає йому справжнього і глибокого чуття. А коли є чуття, то недостає сил ні таланту на повне висловлення того, що відчуває серце. А вже сфера чистого інтелекту — просто виклята із українського Олімпу. Невже богато в нас письменників і то признаних, які так щиро і глибоко вмілиб боротися за кожну нову думку, як Франко? Нехай тільки колись появиться збірне видання творів Франка, щойно тоді стане ясно, чим взагалі цікавився Франко, або радше, чим він не цікавився. Доволі тільки пригадати на серію великих студій, які Франко друкував вже в 1900-их роках на сторінках „Літ.-Наук. Вістника“ і в щоденній пресі. (А численні студії зі ще давніших літ: з часів „Зорі“, „Життя і Слова“ і т. д.!) Кожна з них була немов посланіє апостола нації до всіх її живих дітей. Кожну з них читали люде з горіючими щоками і при ударах крови у висках. Кожна з них була великою і незабутою подією, справжнім откровенням, вони формували душу і мозок тодішнього покоління.

Вислід сороклітньої письменської праці Франка є майже непроглядний. Павлик в одно тільки 25-ліття цеї праці видав окрему книжку зі списом його творів. Перебігаючи в душі і пригадуючи важніші наголовки цих творів, і потім всі дальші аж до смерти Франка, ми бачимо, що не було майже ні одного питання, в царині літератури, суспільного й економічного життя, з царини чистого мистецтва, релігії, науки і фільософії, з царини політики й історії — тай богато-богато инших ділянок життя, над якими не спинявсяб був і не змагався за їх розвязку Франко. І колись прийдеться відтворювати морфольоґію та фізіольоґію його духової постаті саме по тим ділянкам, а не по зовнішнім познакам його письменської творчости. Бо не важно, чи Франко вбирав свої думки у форму чистої поезії, прози, драми, публіцистики або наукової розвідки. Але важне те, що писав Франко і як писав. Феноменальний універсалізм Франка мусить стати вихідною точкою і осередньою вісю, з яких повинен вийти і біля яких повинен обертатися цей розслід.

І вже з першого погляду стає

статті. Я тільки хочу нагадати нашому громадянству про те, які широкі інтереси були у Франка, широкі й многосторонні, який буйний розмах мав він у своїй творчости, що за великий талант був у нього, коли він устиг мало не в кожній ділянці полишити нам твори небуденної вартости.

Виступив Франко на прилюдну арену як поет і як поет зійшов у могилу, полишивши нам прекрасні реалістичні образки з життя нашого селянства й робітництва, інтересні повісти з інтелігентського життя, чудові казки для дітей, гарні ліричні й фільософічно-рефлексійні поезії, нарешті високої вартости твори патріотичного характеру. Вже в самій белєтристиці яке багацтво: поезія, новеля, повість, роман, драма, сатира, казка. А якаж то нечувана давніше форма поетичного слова, яка ріжнородність у строфіці, метриці, ритміці. Франко, можна сказати, був новатором у нас поетичного слова, що перещеплював на нашому ґрунті найкращі досягнення европейської поезії.

А яку масу прегарних перекладів полишив він нам і в прозі і в поезії! На цім полі був і зістався Франко у нас одиноким і ще невповні оціненим письменником. Протягом цілого свого трудящого життя не переставав він збогачувати українську літературу перекладами кращих творів, із цілого всесвітнього письменства, розвиваючи цим і літературне знання й літературний смак рідної громади. Гете, Гайне, Фрайліґрат, Ленав, К. Маєр, Лілієнкрон, М. Янічек, Келлер, Кляйст, Лессінг та ин. з німецької; Байрон, Шеллі, Брет Гарт, Твайн, Теннісон, Бернс, Мільтон, Шекспір — з англійської; Гюго, Золя, Доде, Верлен, Рішпен, Мореас, Роденбах, Люїс, Франс — з французької; Данте, Д'Аннунціо та ин. з італійської; Гоголь, Пушкин, Лермонтов, Некрасов, Достоєвський, Салтиков-Щедрин, Соловйов, Помяловський — з російської; Врхліцький, Махар, Св. Чех, Ю. Зейер, Гавлічек-Боровський, Я. Неруда — з чеської; Міцкевич, Асник, Гомуліцький, то що з польської; Овід, Горацій, К. Курцій, Апулей — з латинської; Піндар, Софокль, Сапфо — з грецької; Ібзен і Бєрнштерне-Бєрнсон — з норвежської; Стріндберг і Лягерлєф — з шведської; Мультатулі (Деккер) — з голяндської літератури — ось зовсім неповний реєстр чужих письменників, що їх перекладав наш Франко. До цього ще треба додати численні переклади, переспіви й перерібки з старо-індійського і

старо-українського письменства. — Спадщина, як бачимо, не-аби-яка!

По поезії іде зараз публіцистична й критична діяльність, за яку взявся Франко майже рівночасно, як і за поезію, і якої не полишав до самої своєї хороби. Годі просто вичислити всі ті теми, яких торкався Франко як критик і публіцист. Працюючи значну частину свого життя як журналіст, Франко з природи річи мусів торкатися ріжних болячок нашого життя, а значить і теми були в нього найріжніші. Але поминувши що до певної міри примусову писанину, бачимо у Франка й стале зацікавлення найріжнішими темами: літературою й театром, школою й вихованням, релігією й церквою, суспільною економією й політикою. Статті, дописи, замітки й поважні розвідки. А все писане живо, яскраво, з дотепом, часто гостро й ущіпливо. Багато з того мало тільки злободневний, переминаючий характер і тепер не має більшого значіння, свідчучи тільки про ширину інтересів письменника, але чимала частина цієї спадщини ще й тепер варта нашої уваги. У всякому разі, поза щоденними газетними статтями в „Курєрі Львовскім" більшість його писань на згадані теми має для нас велику вартість. Вартість ця двоякого роду: передовсім історична — для характеристики Франкової діяльности й сучасна, для просвіти й науки нас самих.

Таку, непроминаючу вартість мають найсамперед Франкові критичні нариси про наших і чужих письменників, міщені головно в „Літературно-Науковому Вістнику". Деякі з них видав Франко у збірці „Молода Україна", але чимало ще жде передруку (Леся Українка, В. Самійленко, „Стара Русь", „З секретів поетичної творчости", то що, та всі нариси про чужих письменників).

Історичну здебільшого вагу мають його суспільно-політичні статті, без знання котрих ми не зможемо як слід оцінити значіння життєвого шляху Франка.

Тут передовсім треба піднести писання на соціялістичні теми з рр. 1878—81 в „Громадськім Друзі", „Дзвоні", „Молоті", „Світі", робітничій газеті „Praca", коли то Франко був завзятим пропагатором соціялізму, основоположником і провідником соціялістичного руху в Галичині, автором першого у нас соціялістичного катехизму й соціялістичної програми.

Інтерес до соціяльної справи, розбуджений захопленням соціялізмом, зостався у Франка на довго й пізніше, коли це захоплення минуло, коли він почав критично ставитися до соціялдемократичної доктрини (дивись статті в „Житті і Слові", а потім у „ЛНВістнику"). В звязку з цим інтересом стоїть і зацікавлення економічними питаннями. Від чисто робітничих справ (заробітна плата тощо) переходить Франко й до загальних, і ніхто, тільки він виробив перший у нас реферат про економічні справи Галицької України, відчитаний В. Нагірним на 2-ім українськім вічу 1883 р. Результатом цього зацікавлення маємо кілька популярних брошур на економічні й суспільні теми, оригінальних і перекладних. Пару з них видала „Просвіта" („Розмови в Добровільській читальні" — про гроші 1883 р., „Панщина та її скасовання" 1898). Пізніше розробляв Франко ці теми й науково (пор. „Грималівський ключ в р. 1800" та ин.).

Вкінці треба тут згадати й про Франкову популяризацію західноевропейської критики християнства, якою він займався у вісімдесятих та девятьдесятих роках під впливом Драгоманова. В публіцистиці й критиці, як і в белєтристиці крім оригінальних творів полишив Франко й безліч перекладів.

Коли від публіцистики перейдемо ми до наукової діяльности Франка, то й тут побачимо незвичайно широкий діяпазон його інтересів і тем: історія літератури в стислому значінню цього слова, фолькльор, етнольоґія, історія, статистика — все це цікавило його і з усього того полишив він нам солідні і вартісні річи. З захопленням віддавався Франко студіям народньої творчости (Студії над українськими піснями), старої української літератури і культури: апокріфи, вірші, вовідки про письменників XVI—XVIII вв.) історичні пісні, з історії старої української драми й театру, то що.

З історії улюбленою темою була у Франка 1848 рік у життю Галичини, але не цурався він також і історії взагалі.

З молодих літ записував Франко народні пісні й оповідання й чимало опублікував таких записів — своїх і чужих. Серед подібних видань треба передовсім зазначити великий і цінний корпус галицько-українських приповідок. Отся наукова діяльність Франка зєднала йому широку славу в ученім світі і принесла йому почесні відзначення ріжних наукових інституцій.

Великі заслуги має Франко також як редактор і видавець менших і більших, поодиноких і збірних творів українських письменників, з коментарями і вступами. Нарешті його ж таки перу належить просто кольосальна маса всяких оцінок і рецензій з усяких галузей знання і всяких мов. Сам спис усіх творів Франка склав би цілу велику книгу. „Наукове Т-во ім. Шевченка" має намір видати такий повний спис. Тоді кожний бодай з самих назв Франкових писань побачить усю їх незвичайну ріжнородність.

Вол. Дорошенко.

ІВАН ФРАНКО.

З поклонів.

Важке ярмо твоє...

Важке ярмо твоє, мій Рідний Краю,
Не легкий твій тягар!
Мов під хрестом отсе під ним я упадаю,
З батьківської руки твої дожидаю
Затроєнии пугар.

Благословлю тебе! Чи ждать тобі ще треба
Поваги й блиску від будущини,
Чи ні, — одного лиш тобі благаю з неба:
Щоб з горя й голоду не бігли геть від тебе
Твої найлішпі сини.

Щоб сіячів твоїх їх власне покоління
На глум не брало і на сміх,
Щоб монументом їх не було те каміння,
Яким в відплату за плодючеє насіння
Ще при життю обкидувано їх.

Якби...

Якби само велике є страждання
Могло тебе Вкраїно, відкупити, —
Булоб твоє велике панування,
Нікому-б ти не мусіла вступити.

Якби могучість, щастя і свобода
Відмірялись по морі крови й сліз,
Пролитих з серця і з очей народа, —
То хто-б з тобою суперництво зніс?

Д-р ПАВЛО ЛИСЯК.

Творець-велит.

В десятилітні роковини смерти Франка.

Дня 28-го травня 1926 року минає десять літ від хвилі смерти І. Франка. Ця подія є великим моментом в житті української нації. І тому не дивно, що на всіх широких просторах нашої землі тепер на хвилю затихає гомін повсюдної буденщини, а кожен свідомий Українець чи Українка немов підчас великого освячення на Службі Божій з тремтінням в душі і з якимсь надземським захватом... сходить до своїх найтайніших глибин. Що з нами було за цей увесь час, що з нами є тепер і що ми втратили тоді у ясний, тихий травневий вечір у столиці західно-українських земель!

Покинув нас на віки Франко під кровавий клекіт світової хуртовини. Нашу святу українську землю місила тоді крицева стопа війни. Всюди на заході країни світила багрова луна воєнного пожару, зникали з обличча землі сотні осель, гинули від куль тисячі мущин, жінок і дітей, безприкладна ніколи й ніколи незбагнута лява фізичного знищення заливала нас з усіх усюдів. Здавалося, що нове татарське лихоліття, самим Франком так живо прочуте і так майстерно змальоване в „Захарі Беркуті", знов загубить нас на довгі літа...

Але це був тільки антракт нашої „великої смути". Немов на глум підняла нас не менш угору лукава доля, показуючи як втомленому після довгої і страшної мандрівки по безлюдній пустині ізраїльському племени — обрій і міраж обітованої землі, на те, щоби ще з більшою силою зараз кинути нас в ще страшнішу безодню горя, неволі та розвалу. Який нещасний був Франко, що не дожив до хвилі нашої короткої державної незалежности, але який одночасно щасливий він, що не дожив до хвилі цієї катастрофи, яка прийшла по ній!...

Ні сліду з того золота, яке, здалося, вийшла сіяти досвітня зоря України! На великанському просторі земського глъобу, на тих полях, нивах, левадах, лісах, борах і горах, над тим чорно голубим морем і над тими тихими ріллями, які є наші, вічні, українські, над тією українською землею, в якій спить тлінь міліонів українських поколінь, по якій ми сьогодня ступаємо, а до якої завтра підемо, царить темінь ночі, дивно сміється розперізане насильство, тріюмфує неволя, а матеріяльна і духова нужда заїдає всіх...

Тай ще: nulla dies sine linea. Кожного дня приходять щораз нові удари і щораз нові втрати, щораз нові акти поневолення. Великий світ живе своїм життям. Земля стогне від надлюдських змагань всіх її кращих синів за кращу долю, за кращий прожиток і буття і всюди творяться в горячковому труді нові цінности, нові форми і нові правди. А тільки ми одні стоїмо геть-геть, оподалік від тієї животворної стихії. Справді як розбиті паралітики край шляху — хворі, знесилені і без надії на краще завтра.

А споминати Франка. Як споминати, яким словом, яким духом? Хіба не важко і не соромно на душі? Бо не вважаючи на десять повних літ від смерти Франка, ми всеж таки ще не посідаємо ні повного критичного видання творів цього велитня української культури, без сумніву найбільшого по Шевченку, ні солідної праці, яка обнималаб і вичерпувалаб всесторонньо його життя і творчість. Ці два головні обовязки, а правду кажучи: явні знаки нашого пієтизму до Франка — не виповнені. Може і не слід казати, з чієї вини. Але не виповнені — на сором і на ганьбу нам. Тай ледве, чи і коли вони ще будуть виповнені. Бо от хочби від кола заінтересувань наших призваних істориків літератури, які зупинилися покищо майже виключно тільки на середньовічній мертвеччині — до епохи Франка ще шлях величезний. Про матеріяльну сторону такого діла й не казати. Через те гіркою іронією звучать в ухах гордо повторювані слова про те, що ми, мовляв, „підемо у мандрівку століть з його духа печатю". На словах може воно й так. Але не на ділі. Бо дух Франка може ділати на нас тільки шляхом чудодійного флюїду, яким є його слово. А де воно? Колиб в останніх літах не були змилосердилися деякі приватні видавці і не передрукували найважніших його творів, наш загал знав би був про Франка радше зі слуху, ніж з книжки... Адже більшість нашої „літератури" фізично загинула підчас війни...

Але проаналізувавши справу трохи глибше, ми бачимо, що виною тут мабуть і сам розмір та тягар завдання. Написати солідну студію про життя і творчість Франка! Легко сказати! Але нехай хто спробує виповнити отсе завдання. Написати таку працю — це значить написати глибоку і великанську студію про увесь розвиток нашої національної думки і культури за цілу майже другу половину минулого століття, студію, яка в рівній мірі мусить обхоплювати і розвиток західно-европейської культури у названій добі. Бо Франко не був тільки одним із носіїв цієї нашої національної думки і одним із таких культурних робітників. Франко був, без прибільшення можна